

Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

Avilés J.M., Sánchez J.M. & Sánchez A. 2000. Breeding biology of the Eurasian Kestrel in the steppes of southwestern Spain. J. Raptor Res. 34: 45-48.

Studie aan nestkastpopulatie. Alle waarden vielen binnen de range van wat bekend was. Er leek een positief verband te bestaan tussen regenval en reproductie.

Barton N.W.H. 2000. Trapping estimates for Saker and Peregrine Falcons used for falconry in the United Arab Emirates. J. Raptor Res. 34: 53-55.

In het valkenhospitaal in Abu Dhabi, sinds de vroege jaren tachtig in gebruik, laten valkeniers hun valken vaccineren en controleren op ziektes. Van elke valk wordt een dagboek bijgehouden; tevens krijgen ze een chip geïmplant. Zodoende is nauwkeurig bekend hoeveel valken er jaarlijks langskomen. In 1983-84 werden 73 valken langgebracht, in 1997-98 waren dat er 2594. Het gaat overwegend om vrouwelijke Sakers en Slechtvalken (samen 94% in 1993-94, tegen 74% in 1997-98). Het aantal nieuwe valken in de jaren negentig bedroeg jaarlijks 1900. Vooral het aantal Sakers daalde drastisch (Slechtvalken namen licht toe). De reden is dat in toenemende mate wordt gewerkt met hybride Gier- en Slechtvalken afkomstig uit gevangenschap. Of de daling in Sakers een populatiedaling weerspiegelt of minder vangsten, dan wel te maken heeft met de overschakeling op hybrides, kon niet worden achterhaald. In de totale Arabische regio zouden mogelijk 8600 Sakers en Slechtvalken worden gebruikt, met veel geschuif van valken tussen de verschillende landen.

Bieringer G. & Laber J. 1999. Erste Ergebnisse von Greifvogel-Winterzählungen im pannonischen Raum Niederösterreichs. Egretta 42: 30-39.

Lijntransectellingen in overwegend open agrarisch gebied. 67% betrof Buizerds, gevolgd door Torenavalk en Blauwe Kiekendief. Tussen verschillende gebieden was de trend verschillend, waardoor extrapolatie onmogelijk was.

Bigorne J.L. & Frébourg P. 1999. Nidification de Busards (*Circus cyaneus* et *C. pygargus*) dans le nord du Pays de Bray. Le Cormoran 11(49): 33-36.

In voorjaar 1997 werd een telling verricht. Dit leverde het tweede broedgeval van een Grauwe Kiek opleverde (inclusief waarnemingen van jachtgebied) en 7-9 paren van de Blauwe Kiek.

Bijlsma R.G. 1999. Produceren Wespddieven *Pernis apivorus* braakballen? Limosa 72: 99-103.

Het antwoord is ja, maar niet (of hoogst zelden) in de vrije natuur. Ze moeten dan namelijk op een zoogdierdiët zitten, wat nooit voorkomt (Wespddieven eten geen zoogdieren, of alleen bij hoge uitzondering). Vermeende braakballen op nesten zijn keutels.

Broun M. 2000. Hawks Aloft. The story of Hawk Mountain. Stackpole Books, Mechanicsburg. 22+ 222 pp. ISBN 0-8117-2790-4. Paperback. £10.99.

Goedkope herdruk van klassieker. Beschrijft slachtpartij van roofvogels tijdens hun gestuwde trek langs de Kittatinny Ridge in Pennsylvania in de jaren dertig door jagers, de huur van Hawk Mountain in 1934 door Rosalie Barrow Edge en de saga van Maurice Broun en zijn vrouw Irma in de daaropvolgende jaren om het jagersvolkje op afstand te houden en de roofvogels een veilige doortocht te gunnen. Inmiddels is Hawk Mountain een wereldwijd bekend telpunt geworden, compleet met omringend natuurreservaat, educatiecentrum, wetenschappelijk onderzoek en een nieuw boek op stapel: *Hawks Aloft Worldwide*. In dat boek zullen alle locaties met gestuwde trek over de hele wereld worden behandeld, niet alleen aantallen, soorten en trektijden maar ook bedreigingen. Want als één ding duidelijk is uit Broun's boek, dan wel dat de achtelozе destructie van roofvogels door -overwegend mannelijke- schietschijfliefhebbers van alle tijden en alle plaatsen is. Dezelfde domheid die Broun onder Amerikaanse jagers in de jaren dertig aantroef, is heden ten

dage te vinden in Frankrijk, Italië, Malta, Turkije, Georgië, Libanon en waar niet al. Let wel: in de USA is de zaak al geruime tijd onder controle, zo niet in Zuid-Europa en elders.

Bühler U. 2000. Anhaltende Fortpflanzungsstörungen beim Sperber *Accipiter nisus* in der Ostschweiz. Orn. Beob. 97: 45-53.

In oostelijk Zwitserland vertoende de Sperwer geen verbetering in het broedsucces in 1992-94 in vergelijking met 1978-81, ondanks het feit dat de eischalen significant dikker waren geworden en er minder gebroken eieren voorkwamen. In de frequentie waarmee embryo's doodgingen was echter geen verandering opgetreden (5-6% in 1992-94, zonder dat relatie met gifstoffen kon worden gelegd). Het aantal gifstoffen in het milieu is, ondanks steeds scherper wordende richtlijnen, gigantisch en monitoring ervan in levende organismen (zoals in dit geval Sperwers) blijft noodzakelijk.

Busche G. 2000. Kommentar zum Monitoring und Artenhilfsprogramm Wiesenweihe *Circus pygargus* in Schleswig-Holstein 1995-99. Vogelwelt 121: 45-48.

Het beschermingswerk aan Grauwe Kiekendieven in Sleeswijk-Holstein is door de deelstaatregering uitbesteed aan de jagersvereniging. Hun activiteiten worden gepubliceerd in jaarrapporten, die als vergelijkingsmateriaal dienden voor een onafhankelijk onderzoek in dezelfde regio door vogelaars. De jagers kwamen met beduidend hogere aantallen paren op de proppen, bovendien op exact dezelfde locaties als in het voorafgaande jaar (iets wat voor een wisselvallige soort als de Grauwe erg vreemd is). Busche suggereert dat de jagers ook Bruine Kiekendieven meetelden als Grauwe, terwijl daarnaast dubbelleningen in het geding waren. De stand in Sleeswijk-Holstein van de Grauwe Kiekendief behelst 30 paren, niet 50 zoals voorgesteld door de jagers. Ook de gepubliceerde reproductiecijfers zien er vreemd uit: een uitvalpercentage van 98% (betrokken op het aantal nestjongen) is inderdaad bizar. Ik kon uit het verhaal niet opmaken of het uitsluitend om verwisseling met Bruine Kiek ging, of ook om gesjoemel met gegevens (zoals werd aangetoond bij havikvangsten -die geringd elders losgelaten moesten worden, maar in werkelijkheid om zeep werden gebracht- in een beschermingsproject voor Korhoenders, ook uitgevoerd door jagers).

Castelijns H. 2000. Roofvogel-broedonderzoek 1999. Jaarverslag Roofvogelwerkgroep Zeeland 1999: 6-29.

Wederom een zeer uitgebreid overzicht, met per soort per territorium de bevindingen en een samenvatting. Buizerd (62-86 geschat, 60 territoria gevonden, 41 nesten), Blauwe Kiekendief (1 op Oepelvoet), Bruine Kiekendief (geschat op 238-262 paren; broedsucces gesplitst naar leeftijd onderpaar), Sperwer (122-191 geschat, waarvan 104 vastgesteld en 53 nesten gevonden), Havik (nog steeds niet!), Boomvalk (37-53 geschat, 15 nesten gevonden) en Torenvalk (298-369 geschat, waarvan 231 vastgesteld en 174 nesten -meest in nestkasten- gevonden; overzicht broedsucces in kasten in 1988-99).

Chapman A. 1999. The Hobby. Arlequin Press, Chelmsford. ISBN 1 900159 26 0. xii + 220 pp. Illustraties Bruce Pearson. Talloze kleurenfoto's. Gebonden met stofomslag. £19.95.

Boomvalken vertegenwoordigen voor iedere vogelaar iets apart, voor roofvogelaars al helemaal. Daarom is het prachtig dat er eindelijk weer eens een monografie beschikbaar is (na eerdere van Dietrich Fiuczynski in de Neue Brehm-Bücherei en mijzelf in de Kosmos-reeks). Het is een klassiek opgezette monografie, met veel aandacht voor verspreiding (uiteraard Britse situatie in detail, maar ook de populatie op het continent krijgt voldoende aandacht door de zorg waarmee niet-Britse artikelen zijn doorgevloud), broedbiologie, jachtwijze en voedsel, trek, overwinteringsgebieden (opmerkelijk weinig van bekend) en uiteenlopende onderwerpen van minder belang. Voor de meeste onderwerpen worden de bronnen keurig achter elkaar gezet, daarbij soms komend tot een meer algemene slotsom of verklaring. In andere gevallen zou je willen weten waarom Boomvalken in breedfront naar Afrika vliegen (en niet gestuwd), waarom sommige jongen zich na het uitvliegen aansluiten bij andere paren met jongen, hoe algemeen voorraadvorming voorkomt (caching) en onder welke omstandigheden het optreedt, waarom onvolwassen Boomvalken zich aansluiten bij gevestigde paren (zie bijv. Gilson & Marzluff voor Visarend, hieronder), hoe belangrijk insecten

zijn in de verschillende fases van hun aanwezigheid in Europa, waarom juveniele Boomvalken geen (of hoogst zelden) gewervelde prooien vangen tussen uitvliegen en wegtrek, enzovoort. Voor de goede lezer biedt dit boek talloze startpunten voor nader onderzoek: wat bekend is, staat hier samengevat. Nu verder naar het hoe en waarom.

Als bijlage zijn uittreksels uit een dagboek van David Measures opgenomen, daterend van 1986-88, waarin op verhalende wijze facetten uit het leven van Boomvalken in hun leefgebied worden geschilderd op de wijze zoals Baker dat voor de Slechtvalk heeft gedaan. De illustraties van Bruce Pearson zijn stemmig en passen goed bij deze soort. In twee katernen zijn kleurenfoto's opgenomen, waaronder van Nederlandse fotografen als Huub Huneker, Simon Bijlsma, Hans Hut en Fred Koning. De auteur heeft zelf geen onderzoek naar Boomvalken gedaan, maar is een begeesterd liefhebber van deze soort. Dat komt goed in de tekst naar voren. Een aanrader voor wie weg is van Boomvalken.

Clements R. 2000. Range expansion of the Common Buzzard in Britain. Brit. Birds 93: 242-248.

Het oosten en midden van Engeland is verbazingwekkend leeg aan Buizerds. Er zijn goede redenen om aan te nemen dat vervolging hiervan de oorzaak is (versterkt door het feit dat juveniele Buizerds grotendeels terugkeren naar hun geboorteplaats, waardoor de dispersie gering is). In dit artikel wordt, op grond van lokale rapporten (dus geen systematisch onderzoek), aangetoond dat Buizerds aarzelend begonnen zijn deze regio's te heroveren. Tussen 1988-91 en 1997 vertonen de meeste regio's een duidelijke toename, zij het dat de dichtheid nergens hoger is dan ijl. De uitbreiding wordt veroorzaakt door de toename in goede reproductie in West-Engeland, in combinatie met een nieuwe wet die landgoedeigenaren aansprakelijk maakt voor illegale handelingen van hun werknemers (jachtopzichters krijgen vaak de opdracht alles met klauwen en haaksnavels uit te roeien) en een toename van het konijn. Plaatselijk wordt bovendien de controle van kraaien niet meer met gif bewerkstelligd maar met de Larsenvaai; voor Buizerds is dat goed nieuws.

Clouet M. & Wink M. 2000. The buzzards of Cape Verde *Buteo (buteo) bannermani* and *Socotra Buteo (buteo)* spp.: First results of a genetic analysis based on nucleotide sequences of the cytochrome b gene. Alauda 68: 55-58.

Beide (onder)soorten van de Buizerd zijn meer verwant met de Arendbuizerd dan met de Buizerd; hoewel van elkaar gescheiden door een volledig continent is de verwantschap tussen de Buizerds van de Kaap-Verdische en Socotra eilanden groot.

Dekker D. 1999. Bolt from the blue. Hancock House Publishers Ltd., Surrey/Blaine. 192 pp. ISBN 0-88839-434-9. US\$ 16.95. Paperback. Kleurenfoto's.

Voor de liefhebbers van Slechtvalken wederom een boek van iemand die idolaat is van deze soort. Dick Dekker, een geëmigreerde Nederlander, is vooral geïnteresseerd in de jachtwijze en het jaagsucces. Vandaar ook het grote aantal anecdotes van jachtvluchten. Let wel: jachtvluchten van wilde valken, dus geen valkeniersproza! Hiermee schaart het boek zich in de reeks van boeken met hetzelfde onderwerp en deels dezelfde aanpak, van de klassieker van J.A. Baker uit 1967, *The Peregrine* (nog steeds te verkrijgen in gespecialiseerde winkels met tweedehands boeken, ook in Nederlandse vertaling beschikbaar; nooit meer overtroffen), *The Peregrine Falcon* van Robert Murphy (1963), *Learning to fly, A season with the Peregrine Falcon*, van P.H. Liotta (1989), *Wings for my flight* van Marcy Cottrell Houle (1991), *City Peregrines* van Saul Frank (1994, besproken in De Takkeling 3[2]: 55) tot het recente boek van R.B. Treleaven (*In pursuit of the Peregrine*, besproken in De Takkeling 6: 173). Onderhavig boek is geheel beschrijvend, dus wie statistische gegevens wil zien, zal moeten teruggrijpen op de artikelen die in vaktijdschriften zijn verschenen (Can. Field-Nat. 66: 925-928 en 94: 371-382, J. Wildl. Manage. 51: 156-159, J. Raptor Res. 29: 26-29, 31: 381-383).

Dickson R.C. 2000. Common Kestrel robbing Eurasian Sparrowhawk. Brit. Birds 93: 42.

Torenvalk vliegt over 800 m naar Sperwer met Kneu, pikt de Kneu af.

Doevendans J. 2000. Bijzondere terugmelding van een Havik. Op Het Vinkentouw 91: 26-28.

Tijdens regulier ringwerk op 8 oktober 1999 langs de Groningse waddenkust werd een vrouwtje Havik gevangen die echter ontsnapte met achterlating van haar ring. De vogel was als nestjong in Asten, Noord-Brabant, geringd in 1988. Deze waarneming staat niet op zich, helaas. Ziesemer (in Corax 8: 211-212, 1981: Habichte (*Accipiter gentilis*) verliezen Ringe) heeft er eerder over geschreven. Blijkbaar worden ringen óf slecht aangelegd óf gaan ze na verloop van tijd wijken óf is het materiaal inferieur (geldt zeker voor de Nederlandse aluminium 13 mm-ringen). Dit heeft belangrijke repercussies voor het berekenen van overlevingskansen op grond van terugmeldingen (in feite maakt het dergelijke berekeningen onmogelijk, omdat onbekend is hoe vaak het voorkomt; bij een langlevende soort als de Havik vermoedelijk geregeld!).

Dolphin A.K. 2000. Eurasian Sparrowhawk repeatedly using same nest. Brit. Birds 93: 40-41. Sperwer in de Midlands gebruikte zelfde nest in meidoorn in 1985 (bouwjaar), 1988, 1990, 1992, 1994 en 1995. Uitzonderlijk. Newton meldt in commentaar een maximum van 4 jaar.

van den Ende G. 2000. Overwinterende Slechtvalken in Zierikzee. Jaarverslag Roofvogelwerkgroep Zeeland 1999: 33-35.

In de winters van 1998/99 en 27 oktober 1999-28 maart 2000 verbleef er een Slechtvalk op de Dikke Toren in Zierikzee. In beide winters werden de prooien of resten daarvan weggeraapt onder de toren. In 1998/99 waren dat: 4 Goudplevieren, 2 Groene Spechten, 2 Houtsnippen, 15 Kanoeten, 4 Kieviten, 1 Kokmeeuw, 4 Kauwen, 3 Kramsvogels, 1 Meerkoet, 8 Stadsduiven, 1 Tureluur en 5 Wintertalingen. In 1999/2000 ging het om: 24 Goudplevieren, 2 Grutto's, 1 Houtduif, 4 Houtsnippen, 1 Kanoet, 2 Kieviten, 2 Kluten, 1 Rosse Grutto, 2 Stadsduiven, 2 Spreeuwen, 5 Watersnippen, 8 Wintertalingen en 2 Zilverplevieren. In de eerste winter werd vermoed dat het om een vrouwtje ging.

Gamauf A. 1999. Der Wespenbussard (*Pernis apivorus*) ein Nahrungsspezialist? Der Einfluss sozialer Hymenopteren auf Habitatnutzung und Home Range-Größe. Egretta 42: 57-85.

In 1984-88 en 1996-98 werd in zuidelijk Burgenland in Oostenrijk een studie verricht naar de relatie tussen Wespendien en hun hoofdvoedsel: sociale wespen. Op 56 nesten werden 404 prooien verzameld, en dit werd vergeleken met de talrijkheid van wespen op een aantal transecten. Ruim 76% van de gevonden prooien betrof wespen, ruim 5% hommels, 7.5% kikkers, 6.3% vogels, 1.1% hagedissen en 3.3% overige invertebraten. Betrokken op hun aanwezigheid werden gewone en Duitse wesp geprefereerd. Waar wespen het talrijkst waren, was ook het jachtsucces het grootst. Aan de hand van individueel herkenbare Wespendien (verenkleed) werd van 18 vrouwen en 27 mannen de grootte van het activiteitsgebied bepaald in drie fasen van de broedcyclus (aankomst, incubatie, jongenfase). Deze waren het kleinst voorafgaande aan de eileg (vrouw 260 ha, man 320 ha) en het grootst in de jongenfase (vrouw 1460 ha, man 1540 ha). Verschil tussen de seksen was het grootst tijdens de bebroeding van de eieren: vrouw 370 ha, man 720 ha. De grootte van de home range correleerde met de wespendichtheid: 790-1600 ha in wesprijke jaren, 1600-2500 ha in wesparme jaren. Mannetjes (max. >7 km) waren vaker op grote afstand van het nest te vinden dan vrouwtjes (max. >6 km). Als er veel wespen waren, bleven de vogels gewoonlijk binnen 1 km van het nest. Belangwekkend artikel met veel nieuwe informatie.

Gamauf A. & Aubrecht G. (eds.) 1999. Greifvogel- und Eulenforschung in Österreich. Egretta 42(1/2): 1-192. ISSN 0013-2373. Prijs: ATS 300.- Adres redactie: Peter Sackl, Stmk. Landesmuseum Joanneum, Raubergasse 10, A-8010 Graz, Österreich (E-mail: peter.sackl@stmk.gv.at)

In dit nummer van Egretta staan de voordrachten gebundeld die werden gehouden tijdens de 3de bijeenkomst over onderzoek naar roofvogels en uilen in Oostenrijk. Een deel van deze verhalen wordt apart besproken (zie elders in Recente roofvogelliteratuur). De overige hebben betrekking op uilen, Lammergieren (3 verhalen over het introductieprogramma -zie ook stuk van Martijn de Jonge elders in deze Takkeling- en daaropvolgende monitoring) en Steenarend. Alleszins waard te worden aangeschaft, vooral waar het originele observaties van Wespendien betreft.

Geldermans F. & Rebel C. 1999. Zeetrekellingen te Huisduinen, jaarverslag 1999. De Steenloper 18 (96), Speciale editie 1-69. (Adres FG, A.m.v. Voorthuysenstraat 28, 1785 LG Den Helder, 0223-636232).

In dit overzicht wordt uitgebreid stilgestaan bij roofvogels die tijdens zeetrekellingen bij Huisduinen werden waargenomen in 1999. Daaronder 4 Zwarte Wouwen (3 voorjaar, 1 najaar), 1 Rode Wouw (9 mei), 26 Blauwe Kiekendieven (17 april-26 juni: 13 mannetjes, rest in vrouwkleed, 10 juli-11 november: 1 mannetje en 6 in vrouwkleed), 55 Bruine Kiekendieven (17 van 27 maart-12 juni, 38 van 25 juli-12 september), 32 Sperwers (6 van 6 maart-28 april, 26 van 14 augustus-30 december), 1 Havik (man op 9 oktober), 20 Buizerds (3 van 5 mei-13 juni, 17 van 31 juli-17 oktober), 4 Visarenden (3 van 25 april-5 mei, 1 op 16 september), 52 Torenvalken (19 van 7 februari-26 juni, 33 van 10 juli-31 december), 12 Boomvalken (6 van 24 april-15 mei, 6 van 31 juli-19 september), 1 Eleonora's Valk (donkere fase op 2 oktober; op 22 oktober zou er eentje zijn gezien boven Helgoland), 4 Smellekens (3 van 1-14 mei, 1 op 1 september) en 4 Slechtvalken (1-7 november).

van Geneijgen P. 2000. De Slechtvalk: tien jaar broedvogel in Limburg. Limburgse Vogels 11: 1-6.

Overzicht van de broedgevallen op de Clauscentrale (vanaf 1990) en op het DSM-terrein (vanaf 1996). Brachten in totaal 28 jongen groot waarvan er 22 succesvol uitvlogen. Van de gekleurde jongen kwamen meldingen binnen van de Waal bij Dodewaard (1998), elektriciteitscentrale in het noordoosten van de provincie Antwerpen (1999), van een industrieterrein in westelijk Noord-Brabant (1998), uit het oostelijke Ruhrgebied (1999) en bij Aardenburg in Zeeuws-Vlaanderen (1999). Daarnaast nog eens ringmeldingen op de Hellegatsplaten, Maascentrale bij Buggenum, Heinzberg in Duitsland en Selfkant in Duitsland (die laatste geschoten). De afstanden varieerden van 7-125 km (mediaan 11 km).

van Geneijgen P. & van Dijk J. 1999. Slechtvalken uit de mottenballen. Slechtvalk Nieuwsbrief 5(2): 4-8.

Overzicht van ruiverschillen tussen Midden- en Noord-Europese Slechtvalk aan de hand van 87 balgen in collecties in Leeuwarden, Amsterdam en Rotterdam.

Gierach K.-D. 1998. Die Wiesenweihe (*Circus pygargus* (L.)) - wieder Brutvogel im Kreis Luckau. Biologische Studien Luckau 27: 92-95.

Voor eerst sinds 1976 weer broedgevallen (2) in deelgebied Luckau in Brandenburg. Goed muizenjaar. Voedselresten op nesten 10 woelmuizen, 3 veldleeuweriken en 1 witte kwikstaart. Beide nesten met 4 eieren, resp. verstoord door bonte kraai en 3 jongen (1 man, 2 vrouw) uitgevlogen (met nestbescherming).

Gilson L.N. & Marzluff J.M. 2000. Facultative nest-switching by juvenile Ospreys. Auk 117: 260-264.

Soms sluiten uitgevlogen jongen zich aan bij andere nesten. Dit kan een puur random verschijnsel zijn (toeval), danwel worden bepaald door de omstandigheden die de jongen ondervonden op hun eigen nest. In het laatste geval mag je verwachten dat broedselgrootte (en dus voedselopname van de verschillende jongen) invloed uitoefent. Door de broedselgrootte te manipuleren (jongen toevoegen of weghalen) werd dit getest. Nest-switching bleek vooral bij late nesten en nesten met drie jongen voor te komen. In het laatste geval waren het niet de dominante jongen die van nest veranderden na het uitvliegen. De minst gevoede jongen waren het meest bezig met nest switching. Voor deze vogels is het een strategie die de voedselopname vóór de dispersie kan vergroten zonder extra risico's te lopen (ouders maken geen onderscheid tussen eigen en vreemde jongen, onderling bestaat weinig agressie).

Gutiérrez R. & Figerola J. 2000. Combined mobbing of Northern Goshawk by three other raptor species. Brit. Birds 93: 89-93.

Torenvalk, Bruine Kiek en Dwergarend belaagden omstebeurt een subadult vrouwtje Havik.

Gwaizdowicz D.J., Mizera T. & Skorupski M. 1999. Mites in Greater Spotted Eagle nests. J. Raptor Res. 33: 257-260.

Twee nesten van Bastaardarenden uit de Biebrza in NO-Polen werd onderzocht op de aanwezigheid van mijten. Twee subklassen van mijten werden aangetroffen: Anactinotrichida en Actinotrichida. De soort *Nenteria pandioni* was voorheen alleen bekend van nesten van Vis- en Zeearend. Blijkbaar is deze soort specifiek voor arendnesten in zijn algemeenheid.

Harwood E. 2000. Peregrine Falcons nesting on electricity towers. Brit. Birds 93: 44.

Na 20 jaar afwezigheid keerden Slechtvalken terug op de kliffen van Dorset in 1986. Inmiddels daar overal broedend, waaronder minimaal 4 op hoogspanningsmasten. In afgelopen 2 jaar tevens op oude kraaiennesten op masten. In naschrift van N. Dixon worden nog 7 andere gevallen genoemd.

Hellmann M. 1999. Die Entwicklung des Rotmilans *Milvus milvus* vom Nahrungsgast zum Brutvogel in der Stadt Halberstadt. Orn. Jber. Mus. Heineanum 17: 93-107.

In Halberstadt (voormalige DDR, 20 km², 43.000 inwoners) is de Rode Wouw van 1974-99 toegenomen. In jaren zeventig 1-4 ex., in jaren negentig 6-10 ex. Eerste broedgevallen in buitenwijken in 1983 (n=18), in stadscentrum vanaf 1988 (n=7). Broedsucces is laag vanwege concurrentie met Zwarte Kraai: 0.9 jong per broedpoging in buitenwijken en 0.1 jong idem in de stad zelf. De ingebruikneming van de stad wordt gezien als alternatief voor de afnemende geschiktheid van het boerenland als broedplaats, al is het broedsucces in de stad verre van optimaal. Het is bij lange niet voldoende om de verliezen in cultuurland te compenseren.

Jaarboek 1999 van Het Nederlands Valkeniersverbond "Adriaan Mollen". Te bestellen door overmaking van f20.- naar giro 76430 t.n.v. penningmeester Nederlands Valkeniersverbond "Adriaan Mollen", Deskesven 3, 5815 EA Merselo. 56 pp.

Een gevarieerd nummer, met een overzicht van de prestaties van de valkeniersvalken en -haviken (S.H. Smit), een historisch overzicht over het gebruik van IJslandse Giervalken (S. Fuks en C. Parpoil), een uitgebreid overzicht over ziektes en revalidatie van roofvogels (inclusief een beschrijving van normaal gedrag; G.J. van Nie), welke voedsel jachtvogels nodig hebben (en wat vooral niet; G.J. van Nie), een verslag van een verjaagactie van een spreuwenslaapplaats bij Hoogeveen met een Slechtvalk (J. de Vries), de constructie van een veerbalancer, de valkerij in Leenderstrijp in de 17de en 18de eeuw en enkele anecdotes. Oudere jaarboeken, evenals Valkerij in perspectief (met onder andere een reconstructie van het populatieverloop van Havik en Sperwer in Nederland en Slechtvalken op wereldschaal) en het jubileumboek, zijn voor schappelijke prijzen te verkrijgen via bovenstaand adres.

Jenkins A. 2000. Hunting mode and success of African Peregrines *Falco peregrinus minor*: does nesting habitat quality affect foraging efficiency? Ibis 142: 235-246.

Individuele Slechtvalken spendeerden 30-50% van de dag op/bij hun nestklif; er werd gemiddeld 0.5 jachtvlucht per waarnemingsuur geregistreerd, zonder verschillen naar sekse. Hoe hoger de klif, hoe beter het jachtsucces. Een jachtvlucht vanaf de klif was bovendien succesvoller dan vanuit de lucht. Het hoogteverschil tussen Slechtvalk en prooi tijdens de start van de jachtvlucht was een belangrijke factor in het succes: hoe groter het verschil, hoe succesvoller.

Jiresch W.F.L. 1999. Die mathematische Behandlung von Populationskriterien am Beispiel des Wanderfalcons (*Falco peregrinus*). Egretta 42: 136-143.

Model voor het berekenen van overlevingskansen van eerste- en ouderejaars Slechtvalken.

Koning F. 2000. Voedsel van de Havik in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Graspieper 19: 118-122.

In de AW-duinen (3400 ha, waarvan 600 ha bos) stamt het eerste broedgeval van de Havik van 1993; in 1999 waren dat er al 11. In 1993-99 werden 1554 prooien gevonden in 54 soorten. De meest gevonden prooien waren (in volgorde van talrijkheid): Konijn 292, Houtduif 197, Ekster 177, postduif 174, Vlaase Gaai 147, Kramsvogel 110, Spreeuw 46, Merel 45 en Houtsnip 40. Verhoudingsgewijs vaak werden roofvogels en uilen geslagen: Bosuil 7, Ransuil 17, Sperwer 19,

Boomvalk 1 en Torenvalk 8. Het aandeel Konijnen is hoog vergeleken met andere delen van het land. Geeft ook een maandelijkse verdeling van prooien.

Lam E., Modderkolk L. & Stam F. 1999. De vogels van Stad en Ambt Doesborgh. Vogelwerkgroep Stad en Ambt Doesborgh, Doesburg. 216 pp. Te verkrijgen door f37.50 (incl. verzendkosten) over te maken op postbankrekening 3385366 t.n.v. Stad en Ambt Doesborgh, o.v.v. vogelboek.

De ondertitel 'een avifauna van de gemeenten Angerlo, Doesburg en Hummelo en Keppel' beschrijft dit vierkante, gebonden boek goed. Het is een traditionele avifauna met aparte hoofdstukken over de 25-jarige geschiedenis van de lokale VWG, verantwoording en werkwijze, nestkastonderzoek, transect- en ganzentellingen, bescherming van roofvogels en uilen, karakteristieke broedvogelsoorten (met verspreidingskaarten), een lijst met waargenomen vogelsoorten en conclusies. Vooral ten aanzien van roofvogels en uilen wordt veel interessante informatie verstrekt, niet het minst doordat Frans Stam hieraan de nodige schwing heeft gegeven. Van soorten als Steenuil, Kerkuil en Torenvalk stijgt de informatie uit boven wat gemiddeld in een avifauna wordt vermeld. Ook bij enkele andere nestkastbewoners (mezen) wordt uitgebreid stilgestaan bij de resultaten van ringwerk en broedbiologie. Het boek is rijk geïllustreerd met kleurenfoto's van hoog niveau; de namen van de fotografen lijken te bewijzen dat het om lokale fotografie gaat, maar helaas wordt bij de onderschriften geen melding gemaakt van plaats en datum. De opmaak is fraai en duidelijk, de teksten zijn goed leesbaar.

Lanz U. 1999. Der Wanderfalke in Bayern: Jahresbilanz '98. Wanderfalkenrundbrief 1/99: 1-3.

In 1998 47 paren (32 succesvol met 79 jongen); 15 paren zaten op gebouwen, 24 op kliffen, de rest in steengroeves. Hoogste aantal in periode 1969-98, vooral in vergelijking met 1969-89 toen er slechts <5 paren resteerden. De toename begon in 1990.

Lanz U. 2000. Der Wanderfalke in Bayern: Jahresbilanz '99. Wanderfalkenrundbrief 1/2000: 1-1-4.

In 1999 53 bezette territoria, waarin 48 paren tot broeden overgingen (32 daarvan succesvol, met 78 vliegvlugge jongen). Het mindere broedresultaat vergeleken met 1998 was deels gevolg van predatie door marters en Oehoes.

Lieske D.J., Warkentin I.G., James P.C., Oliphant L.W. & Espie R.H.M. 2000. Effects of population density on survival in Merlins. Auk 117: 184-193.

In Saskatoon broeden Smellekens sinds de late jaren zestig in de groene delen van de stad op oude kraaiennesten. Deze populatie is in 1985-96 geteld en gekleurdingd. Met behulp van overlevingsmodellen (Cormack-Jolly-Seber) is de overleving van de stadse populatie bekeken. Tussen mannetjes en vrouwtjes werd heen verschil in overleving gevonden; gemiddeld was de overleving 62% per jaar. Voor juveniele mannetjes en vrouwtjes lag dat op resp. 23 en 5%. Dit laatste verschil is niet reëel maar hangt samen met de grotere dispersieafstanden van juveniele vrouwtjes (kleinere meldkans in de studiepopulatie). De overleving van de volwassen vogels was negatief gecorreleerd met dichtheid. Dit suggereert dat een dichtheidsafhankelijke afname in overleving een regulerend effect heeft op de omvang van de populatie.

Mammen U. 1999. Monitoring von Greifvogel- und Eulenarten: Anspruch und Wirklichkeit. Egretta 42: 4-16.

Overzicht van het inmiddels welbekende Duitse onderzoeksprogramma, vooral wat betreft opzet en uitvoering. Als voorbeeld wordt de Havik uitgewerkt: dichtheden in de verschillende delen van Duitsland (maximum 15.6 paren/100 km² in een deel van Nordrhein-Westfalen; voor geheel Duitsland -356.732 km²- wordt de stand op 11.500-14.000 paren geschat), de trend (stabiel over 1987-98, berekend met kettingindex) en reproductiecijfers (gemiddeld 1.9 jong/paar en 2.23 jong/succesvol paar).

Resterende literatuur volgt in het derde nummer van jaargang 8...